

## *Recensioner*

**Hezron Randa**  
**PROBLEMS OF INTERAC-**  
**TION BETWEEN ENGLISH**  
**IMPOSED SYSTEM OF**  
**LAW AND LOU CUSTOMA-**  
**RY LAW IN KENYA.**

**University of Lund, Department  
of Law 1987.**

Detta verk har accepterats som avhandling för doktorsexamen vid den juridiska fakulteten i Lund. Då det berör ett ämnesområde som står rättssociologin nära, kan det finnas anledning att anmäla det i denna tidskrift. Som nedan skall framgå är en granskning motiverad också av vetenskapspolitiska skäl.

Som titeln anger gäller framställningen växelverkan mellan den engelska kolonialrätten och Luofolkets sedvanerätt under den tid då Kenya stod under brittiskt kolonialvälde. Det var en viktig princip i den

brittiska kolonialpolitiken att inhemsk rätt och engelsk rätt skulle existera sida vid sida, den förra avsedd för den inhemska befolkningen (med vissa begränsningar), den senare för européer. Att just Luofolkets rätt valts till föremål för undersökningen beror på att författaren härstammar från detta folk.

Framställningen är uppdelad på tre huvudavsnitt:

1. En beskrivning av Luofolkets sedvanerätt före kolonialtiden (Kenya blev brittiskt protektorat 1895).

2. En beskrivning av den engelska kolonialrätten i Kenya och kolonialmyndigheternas kontroll över den inhemska rättskipningen (intill självständigheten 1963).

3. En studie av den engelska rättens inverkan på Luofolkets sedvanerätt och liv.

Jag skall granska dessa tre huvudavsnitt i tur och ordning.

## 1.

Beskrivningen av Luofolkets sedvanerätt bygger i stort sett på tidigare litteratur rörande sedvanerättsliga förhållanden både i Östafrika som helhet och speciellt i Luoland. Också i det senare hänseendet har Randa haft initierade föregångare, särskilt Wilson, *Luo Customary Law* (London 1961) och Ocholla-Ayayo, *Traditional Ideology and Ethics among the Southern Luo* (Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala 1976). Randa kompletterar materialet genom att referera några berättelser som han inhämtat genom intervjuer i Luoland men dessa förefaller inte ge mycket nytt. Det finns anledning att återkomma till Randas intervjumaterial längre fram.

Framställningen i detta avsnitt har på sätt och vis karaktär av en katalog över rättssedvänjor. De principiella resonemang som förekommer strödda i texten är ytliga och ofta oklara. Man saknar Ocholla-Ayayos mycket mer nyanserade framställning, där rättssedvänjorna insatts i sitt ideologiska och utvecklingsmässiga sammanhang. Särskilt lägger man märke till att Randa inte, som Ocholla-Ayayo, håller isär ideala normer och faktiska sedvänjor sådana de förekommer i det praktiska livet.

Vidare ser Randa Luofolket rättssedvänjor som oföränderliga över tid (han betecknar dem som "longstanding"). Detta strider mot all erfarenhet under såväl förkolonial tid som kolonial tid. Afrikansernas rättsföreställningar förändrades med tillkomsten av nya politiska eller sociala mönster och införandet av ny teknik. Genom sin ståndpunkt försvårar Randa för sig att få ett riktigt grepp om sin undersökning.

## 2.

Beskrivningen av den brittiska kolonialmaktens rättspolitik och in-  
trängandet av engelska rättsprinciper och domstolsprocedurer i den afrikanska rättskipningen grundar sig också den på den föreliggande litteraturen. Emellertid tycker man nog att Randas beskrivning saknar den klarhet och precisionsgrad som utmärker många av hans källor.

Randa har tydligtvis inte gått igenom protokollen som förts vid någon afrikansk domstol. Han säger visserligen i sin metodologiska inledning att han har "gleaned data from public records". Men man får inte veta vad slags offentliga handlingar han studerat och inte heller har de avsatt några spår i texten. Ett studium av afrikanska domstolshandlingar (i de fall de blivit bevarade) har efterlysts och skulle ha tillfört undersökningen något verkligt nytt i fråga om både material och synpunkter på utvecklingen.

Frågan i vilken utsträckning inhemsk rätt eller engelsk rätt tillämpades i mål mot medlemmar av Luofolket försöker Randa besvara genom att åberopa sig på sitt intervjumaterial. Han säger sig via sina intervjuer ha samlat ihop 400 mål om stöld vid de afrikanska domstolarna. Av dessa skulle, enligt informanternas bedömningar, 80% ha avdömts enligt engelska rättsprinciper och 20% enligt Luofolkets sedvanerätt. Emellertid får man inte veta något om hur svarsalternativen fördelas på olika personkategorier, vilken tid och vilken ort målen kommer ifrån, huruvida uppgifterna grundar sig på hörsägnar eller på uppgiftslämnarnas deltagande i processen. Under sådana förhållanden känner man sig mycket osäker om huruvida sammanställningen kan

tillmätas något värde. Samma synpunkter måste anläggas på en motsvarande sammanställning av mål om dödande.

### 3.

Detta avsnitt anges skola handla om effekterna av den engelska kolonialrätten på Luofolkets liv och dess sedvanerätt. Men författaren fasthåller inte vid denna frågeställning utan glider omärkligt över på det vidare problemet om den europeiska kulturens och det kapitalistiska systemets inverkan på levnadsförhållandena i Luoland och i Kenya över huvud taget. Redan hans uppräknings av effekterna visar detta. Som effekter anger han inte bara förändringar i domstolsprocedur, dömmande och straffsanktioner utan också sådana genomgripande förändringar som övergången från subsistens ekonomi till penningekonomi, släktbandens upplösning, tillkomsten av nya ekonomiska brottstyper och prostitutionens utbredning. Även om den engelska kolonialrätten kan ha spelat en viss roll för dessa senare förändringar, är det orimligt att påstå att den varit den enda eller ens den viktigaste orsaken. Så kan exempelvis den brittiska skatten på hyddor, som skulle utgå i pengar, ha bidragit till lönearbetets och penningekonomin utbredning men utvecklingen hade givetvis mycket mer djupliggande orsaker. (Man får följande inte några preciserade uppgifter om när denna skatteform infördes, vad den innehöll och hur den tillämpades.) Författaren ställer sig aldrig frågan om den relativa betydelsen av kolonialrätten, på den ena sidan, och ekonomiska och tekniska impulser eller utbyggnaden av en infrastrukt-

tur, på den andra. Därför förekommer inte heller någon diskussion därom. Man får veta väldigt litet konkret om hur levnadsförhållandena förändrades i Luoland under denna tid. Hur utvecklades skolutbildningen? I vilken utsträckning medförde skrivkunnigheten att kontrakt och testamenten började upprättas? I vilken utsträckning övergick man till kommersiella grödor och nya brukningssätt? Förekom handelsbodar, småverkstäder och motortrafik hos Luofolket? Började man använda en västerländsk form av äktenskap? Uppgifter av detta slag är nödvändiga för att man skall kunna avgöra i vad mån övergången till engelska rättsprinciper vid de afrikanska domstolarna var ett resultat av kolonial maktutövning (författarens tes) eller av att man ställdes inför nya förhållanden för vilka sedvanerätten inte tillhanda-höll någon ledning.

Litteraturorienteringen i detta avsnitt har sina luckor. Författaren känner tydligen inte till Chanock, *Law, Custom, and Social Order: the Colonial Experience in Malawi and Zambia* (Cambridge 1985), som anses vara ett metodologiskt föredöme för studier av detta slag. Mer anmärkningsvärt är att författaren hemlighåller att han haft en föregångare: Wacker, *Der Konflikt verschiedener Rechtssysteme vor, während und nach der Kolonialzeit in Kenia* (Augsburger Schriften zum Staats- und Völkerrecht Band 8. Frankfurt/M 1976). Detta verk bygger på grundliga litteraturstudier och hade kunnat ge Randa många uppslag till att skärpa sina frågeställningar.

Även i detta avsnitt tar Randa upp frågan om valet mellan engelsk rätt och sedvanerätten i Luoland.

Han har här ett intervjuunderlag på 825 personer och anger hur många av dessa som understödde det förra respektive det senare alternativet. Men man får inte veta varför de valde på det ena eller andra sättet, något som kunde ha lett till bättre insikt. I detta sammanhang kan det finnas anledning att diskutera mera allmänt Randas intervjuer i Luoland. Han lämnar mycket knapphändiga uppgifter om dem. Det sägs egentligen endast att intervjuerna omfattade 200 "chiefs, ex-chiefs, subchiefs and others" vilka intervjuades enskilt och 525 "village elders and non village elders" som intervjuades i grupp. Man får inte veta om intervjuerna utfördes av författaren eller medhjälpare, om de följde det frågeschema som återges i appendix, om den geografiska fördelningen av personerna, om beskaffenheten av deras erfarenhet o s v. Författaren har inte heller varit villig att ställa intervjuaterialet till förfogande för granskning. Man känner sig därför mycket osäker om vilket värde som kan tillmätas detta.

### *Slutord*

Det finns all anledning att gratulera Randa till att ha uppnått en eftersträvad doktorsexamen.

Syftet med denna anmälan är dock en annan. Man frågar sig vad som kan ha fört till att en avhandling med dessa brister accepterats som doktorsspecimen vid en universitetsinstitution. Boken måste vara en svår belastning för den juridiska fakultetens vetenskapliga anseende och kunna tas för ett uttryck för att den vetenskapliga kompetensen inom fakulteten står på en låg nivå. Saken är så mycket värre som boken

skrivits på engelska – visserligen på ett ganska valhänt sätt – och därför är tillgänglig för internationell kritik.

*Per Stjernquist*

### **Raymond Boudon THE LOGIC OF SOCIAL ACTION**

**An Introduction to sociological  
analysis**

**Översättning David Silverman  
London: Routledge & Kegan Paul  
1981 (fr orig 1979)**

I sin introduktion till sociologin citerar Boudon Raymond Arons skämt om att sociologerna i alla fall är ense om en sak, svårigheten att definiera sociologi. Boudon konstaterar att sociologin inte kan definieras genom att de sociala fenomen för vilka sociologer intresserar sig listas – det blir helt enkelt för omfattande. Så han tar sin tillflykt till förfäderna Pareto och Durkheim. Pareto såg sociologins arena ligga i studiet av 'icke-logiska' handlingar, d v s de som stod utanför den experimentella logiken. De logiska, rationella handlingarna låg inom ekonomins domäner. Boudon finner här en meningsfull utgångspunkt; sociologin handlar om att förklara de handlingar som framstår som icke-logiska för en observatör. Svårigheten ligger i rationalitetsbegreppets öppenhet, vilken särskilt framstår om vi betänker oönskade effekter och strukturellt ambivalenta situationer.

I anslutning till Paretos ämnesdefinition anför Boudon den amerikanske ekonomen Duessenberry